

Llac de Graugés. BNG.

Nova edició del llibre de Queralt

25 d'abril. Sant Marc. Ha sortit la tercera edició del llibre *Queralt, el santuari de la Mare de Déu*, de Ramon Felipó. La primera va ser publicada el 2004. A hores d'ara ja se'n deuen haver venut uns 3.000 exemplars, que és tot un rècord per a una monografia sobre un element de la comarca. No cal dir que la cosa té el seu mèrit. «Ningú no s'imagina –escriu mossèn Ballarín al pròleg a la primera edició– què vol dir fer una feina d'aquestes, anant a trobar papers ja rancis a no saps quina part de món. Des de Poblet, a l'Arxiu Tarradellas i als Vaticans, fins als que ens tenen entaforats de qualsevol manera a Salamanca.»

L'interès que demostren les vendes del llibre contrasta amb la deixadesa de la part municipal del santuari, denunciada constantment per Felipó. Sembla que no hi ha manera de desencallar el tema de Queralt. Avui s'ha pogut veure el resultat de les obres de neteja de l'hostatgeria (400.000 euros) costejades íntegrament per la Diputació de Barcelona. Hom n'atribueix la concessió al senyor Joan Antoni López Noguera, regidor del PP a l'ajuntament de Berga i assessor tècnic de la Diputació. Aquest polític és nét de Joan Noguera, batlle de Berga de 1959 a 1979.

El senyor Gay de Montellà a Graugés

5 de maig. Vint-i-cinquena edició de la Caminada d'Avià. Hem passat per Graugés, fet que aprofito per copiar unes anotacions que tinc sobre el lloc.

La notícia històrica més completa de la colònia agrícola la devem al senyor Josep Noguera i Canal. És un capítol del llibre *La vida als estanys de Graugés* (1988), amb pròleg de Ramon Margalef. Comença emmarcant l'època, mitjan segle XIX, amb la creació a Barcelona de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (IACSI). A la comarca, Josep Blanxart construeix una granja a la Riereta (Avià) posant amb les seves innovacions a la pràctica les propostes de l'IACSI. Però l'intent de modernització fracassa. Antoni i Agustí Rosal, propietaris de la colònia tèxtil propera a l'estació d'Olvan, cap al 1887 compren la masoveria i terres de Graugés (Avià), on construeixen una colònia agrícola amb tot tipus d'instal·lacions, entre elles el llac artificial. Va ser una empresa de molta envergadura. El 1908 va ser visitada per Alfons XIII. Però amb la mort d'Agustí (1909), que n'era l'ànima, i aviat del seu germà, en un moment econòmic delicat per als Rosal a causa de les inversions en aquest projecte i altres, com la carretera de Berga a Sant Llorenç de Morunys, la iniciativa no va tenir continuïtat i va entrar en regressió. Pel senyor Noguera, el fracàs dels intents de modernització de l'agricultura a la comarca a la Riereta i Graugés, amb propietaris molt avançats pel que era el Berguedà en aquell temps, va fer que molts pagesos es refermessin en l'immobilisme: al camp no es poden fer invents, cal seguir les rutines de sempre.

Ara, amb l'aprovació del planejament urbanístic d'Avià (POUM, 2011), es permet destinar a serveis terciaris les cases velles del voltant de cal Garretà i la construcció d'una vuitantena d'habitatges on hi havia les vaques. La propietat del llac i el camí que el voreja s'ha cedit a l'avançada a l'ajuntament i hom preveu la constitució

d'una fundació integrada per veïns, propietaris i municipi per tal de vetllar per l'entorn.

La part privada pertany a la societat Llac de Graugés SL, participada pels senyors Álvaro Rosal, antic propietari, Carlos Rovira i Joaquín Gay de Montellà i Ferrer-Vidal, president de la patronal catalana Foment del Treball.

La Lola de cal Xisquet

6 de maig. Avui s'ha mort, als 78 anys, la Lola de cal Xisquet, del "Cruse" o del Molí de Güell, que amb tots aquests noms era coneguda la Lola Pascuet Casòliva. Havia nascut al Molí de Güell, de Gósol; hi va viure fins als 28 anys, quan, en casar-se amb Joan Canal (Genill, que va morir el 2002), va anar al "Cruse" de Saldes, antic cal Pere Pastor, on hi ha la cruïlla de les carreteres de Maçaners a Gósol i del Tossal a Saldes.

L'avi i el germà de la Lola eren moliners. La nissaga va fer anar els molins d'Olius, de la Corriu i de Güell. El de Güell funcionava amb l'aigua del riu Aigua de Valls, afluent del Cardener, i cada dia es molien vuit o deu sacs de farina per a les cases de l'Espà, Montcalb, Peguera, Vilacireres, Moripol... El senyor Jordi Panyella va escriure el 1951 al llibre *Pedraforca* que el Molí de Güell era molt petit i humil i hi feien servei de posada.

Al "Cruse" hi vaig passar llargues i agradables estones. Ja no n'hi ha d'aquell pa amb tomàquet i pernil, o arengades, amanit amb el *vinillo* que llavors tenia secret de fabricació de la casa «ens el fem nosaltres», i últimament la Lola m'havia explicat que era vi de Porto provinent les destil·leries de cal Vilà de Berga. Menjàvem a peu dret amb el paper d'estrassa per plat sobre el taulell, amb la companyia de la Lola, el Genill, el Mestre, els germans Manau... conversant sobre les coses més inversemblants. Fa dos anys li vaig fer una entrevista per a la publicació *Cadí-Pedraforca*. Estava contenta explicant històries de maquis i de cançons com "la garrafeta d'un *tamanyo* colossal". El fotògraf Ramon Vilalta li va proposar que fes com si busqués *La Pirenaica* en un vell aparell de ràdio. Hi va acostar l'orella, va moure el dial... i va sortir una foto fantàstica; la imatge que m'ha quedat d'ella.

Com l'aigua del riu que baixa i els dies que van passant, se'ns n'ha anat la Lola...

La Lola, com si busqués *La Pirenaica*.

FOTO: RAMON VILALTA. CADÍ-PEDRAFORCA.

Els cirerers

20 de maig. Al vespre, la mare m'ha dit que fa seixanta-tres anys que viu en aquesta casa, la Torre del Piquer d'Avià. Hi va venir en casar-se. Aquell dia van fer el dinar de la festa al pis de sota, cal Ribalda, aprofitant que hi havia una sala molt gran per haver estat habilitat, traient-ne els tempanells, com a col·legi durant la II República.

Ribalda és una adaptació del nom de l'estadant dels pis, que en realitat es deia Josep Vilalta. Era oriünd del Coll de Nargó, havia estat mosso de cal Vilanès d'Avià—sempre en parlava—, i va treballar molts anys, fins que es va jubilar, a la fàbrica del cal Plans de Graugés. Hi anava amb una bicicleta. En plegar pensava que l'empresa li havia de tenir algun detall amb ell, ja que creia haver estat un bon treballador i no haver agafat més baixes de les estrictament necessàries. Segons el seu relat—era un home molt enraonador—, en comentar aquesta circumstància al director, aquest li havia respost: «Heu prou estat de sort, si no heu hagut d'agafar cap baixa». Llavors s'enfurismava: que els amos aquí, els amos allà.

El Ribalda sempre explicava històries de la guerra i ensenyava una ferida a la cama: una bala li va entrar per un cantó, a prop del genoll, i li va sortir per l'altre, i per això la tenia una mica guerxa. Va muntar una granja de conills aprofitant un marge del terreny just al lloc que en dèiem "el refugi", que era un forat on per la guerra els de la Torre s'amagaven durant els bombardejos. De petits encara l'havíem vist.

El nostre personatge era valent i treballador, fins que va emmalaltir i li van començar a fallar les cames. A l'hivern feinejava pels horts en cos de camisa, no notava el fred. Era ballador i li agradava la música. Cap allà als anys seixanta va comprar un aparell de ràdio, un Philips, de dimensions considerables, encara ara mai no n'he vist enlloc un de més gran. En engegar-lo s'encenia una llum darrere el vidre amb el nom de les emissores per on passava el dial: *París, Vaticano, Madrid*, i amb unes tecles blanques es podia seleccionar *clásica, jazz*... Parlava de política una mica d'oïda. Quan l'octubre del 1982 Felipe González, de quaranta anys, va formar el primer govern socialista a Madrid, s'hi referia com «aquesta canalla» i creia que «ara sí que ens ho arreglaran». De vegades exagerava la nota i mirant el seu hort exclamava satisfet: «Des que manen aquesta canalla *hasta* les patates són més maques.»

El Ribalda va morir a finals d'abril de l'any passat a Badalona, on tenia una filla; ja havia fet 93 anys. La conversa amb la mare ha tirat cap a les celebracions dels casaments, que majoritàriament es feien a casa, i cap a la meteorologia. El menjar i el temps. L'escassetat d'aliments de l'època de la guerra i la dependència de la meteorologia de la civilització agrària. «El dia que em vaig casar, als cirerers de la Torre ja hi havia cireres. Aquest any se les ha donat per ploure i fer fred i amb prou feines si han florit.» Diu que n'hi havia exactament trenta-cinc, de cirerers. Dues fileres eren des de la pujada de sobre el Colomar, del qual ja no en queda ni rastre, fins a cal Bitxo. Encara no s'hi havia construït cap de les actuals cases, només hi havia el garatge del senyor Piquer i la bassa del davant, que d'una cosa i l'altra ja no se'n veu res, perquè les cases s'ho han menjat tot. L'altra filera era davant de ca l'Arcadi.

La mare m'ha explicat que de cireres n'hi havia de més d'una classe, de grogues, de les grosses vermelles... Quan era el temps, les collien i n'havien de portar la meitat a l'amo, el senyor Piquer, i en morir ell, a la seva dona, la senyora Celestina, que vivien a la casa homònima del camí del Roser de Berga.

Una vegada, el Lluís Viladrich (a.c.s.) em va preguntar sobre una d'aquestes varietats de cirerers, concretament si en quedava

cap exemplar. Ell hi entenia, d'aquestes coses. Algú li n'havia parlat i jo, naturalment, donada la total ignorància, no li'n vaig saber donar cap mena de raó.

Gregorio Morán i *La Vanguardia* en català

28 de maig. De vegades m'he entretingut a mirar els llibres d'autors berguedans que tenen les biblioteques del món i constatar, per exemple, que a la Biblioteca del Congrés dels Estats Units, a Washington, la *Library of Congress*, n'hi ha deu de mossèn Armengou. És evident que les lletres berguedanes, pertanyents a una literatura minoritària com la catalana, tenen el seu lloc a l'àmbit internacional, però per poder-hi pintar alguna cosa haurien d'estar traduïdes. O potser no, perquè he llegit un escrit del senyor Joan Ramon Resina (2012), "Reflexions crítiques sobre literatura i globalització", on s'explica la transcendència que sobre diverses disciplines (filosofia, literatura comparada, la història de la literatura romànica i la teologia) van tenir les reunions de Marburg. Els integrants «se sentien gestors de la disciplina i, per tant, hi estaven compromesos», sense preocupar-se del ressò internacional que tenien els seus treballs, la projecció dels quals va venir per perquè «una producció vitalment empeltada a una tradició, i que pel mateix fet la renova, tendeix a desvincular l'àmbit de formació de l'àmbit de circulació i influència.»

Però més enllà o abans de les traduccions, el cas català és ben diguem-ne curiós. Ara es parla del senyor Gregorio Morán (Oviedo, 1947), un periodista "potent" en llengua castellana. Va fer estudis de teatre a Madrid i la Sorbona de París, va militar al PCE i és autor d'una biografia d'Adolfo Suárez; també ha publicat interessants estudis sobre temes diversos (el País Basc, el partit comunista, el filòsof Ortega y Gasset...). En el camp de la premsa va col·laborar, entre altres, a *Diario 16* i, durant la seva curta existència (1976-1977) al setmanari *Arreu* (vinculat al PSUC), on feia cròniques des de Madrid: naturalment les hi traduïen al català. Des del 1991, el senyor Morán escriu cada dissabte a *La Vanguardia* un llarg article a les pàgines d'opinió sota l'epígraf "Sabatinas intempestivas". Ara n'ha publicat un recull al llibre *La decadencia de Cataluña contada por un charnego* (Editorial Debate). Arribats a aquest punt, exposaré dues qüestions.

Primera. Amb motiu de la publicació d'aquest llibre, Morán va declarar (a *Els matins de TV3*) que no té cap interès a integrar-se i que en té prou entenent el català parlat i llegit. S'apunta, com Johan Cruyff, a no parlar el català "per no destruir-lo". La voluntat de no integrar-se va ser contestada per l'actor Toni Albà (a través de Twitter, qualificant-lo de "colonitzador" i "comunista perdonavides") i l'historiador Joan B. Culla (en un article al diari *Ara* el tracta de "funcionari colonial ressentit"). Després ha vingut la polèmica generada per la seva crítica a un castellanisme publicat en un titular de *La Vanguardia*... i els errors ortogràfics en paraules catalanes del seu llibre.

Segona. D'ençà que *La Vanguardia* fa una versió en català, els articles del senyor Gregorio també apareixen traduïts a la nostra llengua. No tothom ho veu bé, i he sentit a més d'un lector que «els catalans ja ho entenem en castellà i el senyor Morán es tan bo que perd en ser traduït». Aquesta opinió l'exemplifica el senyor Jordi López Camps (intel·lectual amb càrrecs a la Diputació de Barcelona, membre del PSC-PSOE, branca "Cristianos por el socialismo", que va fer el servei militar a Berga...) al seu blog *Vita Molestine*, dia 10 de juliol del 2011, que copio en la seva totalitat bo i remarcant d'antuvi que trobo *curiosa* la visió que té l'autor de les traduccions: «Gregorio Morán, en castellà, si us plau»

El Molí d'en Güell. Foto: BNG.

» Al comprar *La Vanguardia* ahir dissabte una senyora es queixava de les traduccions dels articles de Gregorio Morán al català. Estava enfadada. Era lectora habitual de *La Vanguardia* en català, però ha decidit els dissabtes comprar-lo en castellà per no perdre el bon castellà d'en Gregorio. Penso el mateix. He vist que el català, per més acurada que sigui la traducció espatlla el subtil domini de la llengua que té aquest extraordinari periodista. La lectura dels seus articles, *Cròniques sabatinas*, és tot un plaer. Tant pel que diu com per la manera com ho diu. Fins i tot, en el cas de no estar d'acord amb el que diu, és un plaer intel·lectual l'estructura del seu discurs i l'ús del castellà.

» ¿Cal traduir al català certs articles quan la traducció pot desvirtuar la creativitat literària del seu autor? ¿Té sentit fer-ho si el lector pot comprendre l'article en el seu idioma original?. Bona i llarga pregunta. És un encert, i una victòria, que *La Vanguardia* (antigament dita *española*), després de tants, i tants anys, es publiqui ara en català. Els articulistes que tenen el català el seu idioma de creació literària han sortit guanyant. També el catalanisme cultural. Però hi ha uns quants articulistes que pensen i escriuen en castellà, ¿té sentit traduir-los si els entenem?, ¿no seria un signe de normalitat respectar l'idioma en el qual l'articulista ha escrit el seu article si aquest així ho vol? Parlo dels articulistes i no dels periodistes de redacció, i parlo d'aquells que volguessin mantenir l'idioma original mentre sigui comprensible pels lectors. El debat és força interessant, perquè, un cop normalitzat l'ús de la nostra llengua pot ser caldria plantejar-nos noves preguntes.»

M'expliquen que Gregorio Morán s'ha comprat una casa més enllà de Manresa, anant cap a Súria, amb uns baixos que ja està habilitant com a biblioteca...

El Molí d'en Güell

16 de juny. Hem anat a missa a Gósol amb la Joana i tornant volíem passar per l'aplec de Sant Antoni de Feners a sentir el cant dels goigs "Los pajaritos", però hem anat carretera enllà fins al Molí d'en Güell. L'últim tram de carretera continua costerut i rocós, l'aigua baixa com sempre...

Benigne Rafart